

**Леся Українка: світло
імені та слави
(1871-1913)**

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної адміністрації
Обласна бібліотека для юнацтва
імені Олесея Гончара

Леся Українка: світло імені та слави

до 150-річчя від дня народження

Методичні рекомендації

Полтава 2021

УДК 821.161.2.09(072)

У 45

Укладач: Варвара Василівна Потуремець

Леся Українка: світло імені та слави : до 150-річчя від дня народження : методичні рекомендації / укладач В. В. Потуремець ; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеса Гончара. – Полтава, 2021. – 24 с.

Методичні рекомендації присвячені 150-й річниці від дня народження геніальної дочки українського народу Лесі Українки і включають короткі дані про її життєвий і творчий шлях, розробки соціокультурних заходів, список літератури, який розкриває родинні зв'язки Лесі Українки з Полтавщиною.

Для фахівців, що працюють з юнацтвом та молоддю.

*Ні! Я жива! Я буду вічно жити.
Я маю в серці те, що не вмирає.*

Леся Українка.

25 лютого 2021 року виповнюється 150 років від дня народження геніальної української поетеси, громадської діячки, мужньої жінки Лесі Українки (Лариси Петрівни Косач-Квітки).

Леся Українка народилася 25 лютого 1871 року в місті Новограді-Волинському (Звягелі), тепер Житомирської області, в сім'ї повітового службовця-юриста Петра Антоновича Косача та відомої української письменниці, громадської діячки Олени Пчілки, сестри Михайла Драгоманова.

Батьки приділяли багато уваги вихованню дітей (їх було шестеро), прищеплювали їм любов до українського народу, його історії і культури, займалися їх освітою.

Дитячі роки Лесі минали на Поліссі, в краю віковічних соснових борів, таємничих лісових озер, росистих лук. Це чарівне місце на Волині поетеса згодом називала прекрасною колискою її страждань. Дівчина росла веселою і жвавою. Серед ровесників виділялась здібністю і працьовитістю.

Фольклор Волині вводив вразливу дівчинку в незвичайний, химерний світ української міфології з її мавками, перелесниками, русалками. Маленька Леся так повірила в існування лісових істот, що потаємно вночі, перемагаючи страх, бігала в ліс і там шукала мавку. Взимку 1881 року на святі Водохреща в Луцьку, на річці Стир, у сильний мороз, Леся промочила ноги, набравши у валянки крижаної води, і дуже застудилася. Спочатку родина думала, що це звичайна застуда і швидко мине, але біль у ногах не вгамовувався, згодом недуга охопила й руки. Лікарі поставили невтішний діагноз: туберкульоз кісток. З цього часу й розпочалася боротьба поетеси з хворобою, сильними болями. Через хворобу до школи дівчина не ходила, не вчилася у жодному учбовому закладі. Та завдяки самоосвіті здобула глибокі і різносторонні знання. Вона вивчила всі загальноосвітні предмети, а також музику й інші види мистецтв. Чудово грала на фортепіано, гарно малювала.

Наполегливо працюючи, маючи феноменальні здібності до мов, Леся вивчила майже всі основні європейські мови, а також старогрецьку й латинську, всього понад десять мов.

Особливо добре вона знала літературу – вітчизняну і світову. Володіння класичними і основними європейськими мовами дало змогу читати в оригіналі твори багатьох письменників світу, перекладати з грецької, французької, німецької, англійської, італійської, польської мов. Дівчина так досконало вивчила історію, що у 18 років написала для своїх молодших сестер підручник "Стародавня історія східних народів", виданий в 1918 році в Катеринославі як підручник для національної школи.

Коли Лесі було 9 років, заарештували за революційну діяльність її тітку Олену Антонівну Косач. Ця подія надзвичайно схвилювала дівчинку і вона написала вірш "Надія" (1881) – перший відомий нам твір письменниці.

З 1882 року постійним місцем проживання родини Косачів стало с. Колодяжне поблизу м. Ковеля. Саме тут, на Волині, формується любов Лесі до краси природи, якою пізніше буде насичена вся її поетична творчість.

У 1884 році у львівському журналі "Зоря" були опубліковані два вірші юної поетеси "Конвалія" і "Сафо", під якими вперше з'явився псевдонім - Леся Українка. З того часу її твори все частіше публікуються в різних виданнях, а у 1893 р. у Львові вийшла перша поетична збірка "На крилах пісень".

З того часу Леся активно друкується в журналах "Зоря", "Дзвінок", "Народ". З кінця 80-х рр. Леся Українка живе в Києві. Вона стає душею літературного об'єднання творчої молоді "Плеяда". З "Плеядою" пов'язаний початок роботи Лесі Українки – прозаїка. Вона пише оповідання: "Така її доля", "Святий вечір", "Весняні співи", "Метелик" та ін., які публікуються в журналах.

Одночасно молода письменниця займається перекладами, віддаючи цій справі багато часу і енергії. Першою ластівкою був переклад оповідань М. Гоголя "Запропаща грамота" та "Зачароване місце", який здійснила Леся разом з братом Михайлом (виданий 1885 році у Львові). У 1892 році у Львові виходить українською мовою "Книга пісень" Г. Гейне, куди ввійшли 92 переклади його творів, здійснені Лесею Українкою, а наступного 1893 році виходить збірка поезій "На крилах пісень".

Лікарі радять дівчині теплий клімат. І почалися мандрівки в теплі краї, у "добровільне вигнання". Перша поїздка 15-річної Лесі до Чорного моря викликала багато вражень, які вилились в ліричному циклі "Подорож до моря".

Влітку 1894 року Леся Українка відвідала дядька М. Драгоманова в Софії, познайомила з емігрантами, з болгарськими культурними діячами, багато прочитала того, чого не могла мати вдома. У 1899 році виходить друга поетична збірка "Думи і мрії". Далі був Крим і його поетичний резонанс

"Кримські спогади" та "Кримські відгуки", "Іфігенія в Тавриді".

Пізніше були Італія, Єгипет. Тут в Криму, в 1897 р. Леся Українка знайомиться з С. К. Мержинським, революціонером-романтиком. Лесею

Українку вражає душевна краса цієї людини, постійне внутрішнє горіння, глибока інтелігентність, самовідданість

у роботі. Жінка намагалася погасити в собі любов, оскільки розуміла, що майбутнього у них немає. Вона чудово усвідомлювала, що не має морального права мати дітей і виходити заміж. Сергій, будучи невиліковно хворим на туберкульоз, теж виразно розумів це. Але він став близьким другом поетеси, дарував їй тепло, підтримку, розуміння. І з кожним днем все більше втрачав сили. Мержинський високо цінував письменницьку працю Лесі Українки, шанував її талант, силу волі.

Важким випробуванням для поетеси стали його хвороба і смерть від туберкульозу в 1901 р. Їхні взаємини відбиті в поезіях "Порвалася нескінчена розмова", "Твої листи завжди пахнуть зов'язаними трояндами...", "Хотіла б я тебе, мов плющ, обняти", "Я бачила, як ти хилився додолу".

Коли дивлюсь глибоко в любі очі,
в душі цвітуть якісь квітки урочі,
в душі квітки і зорі золотії,
а на устах слова, але не тії,
усе не ті, що мріються мені
коли вночі лежу я у півсні.
Либонь, тих слів немає в жодній мові,
та цілий світ живе у кожному слова,
і плачу я й сміюсь, тремчу і млію,
та вголос слів тих вимовить не вмію.

Над ліжком смертельно хворого Мержинського Леся за одну ніч написала драматичну поему "Одержима". Трагічні переживання поетеси відлунуються також у поемі "Віла-посестра".

У 1903 році Леся Українка втратила рідного брата Михайла, що помер у 34-літньому віці. Михайло був літератором, ученим, професором Харківського університету.

У 1904 році в Києві вийшло ще одне видання поетичних творів Лесі Українки під заголовком "На крилах пісень".

25 липня 1907 року Леся Українка виходить заміж за фольклориста Климента Васильовича Квітку. Цього ж року в неї виявилися симптоми туберкульозу нирок. Поетеса усвідомлює, що з такою хворобою жити їй залишається небагато, тому поспішає писати, мужньо перемагаючи фізичні болі.

У 1907 році Леся Українка зазнала нового удару – помер батько, Петро Антонович.

В останнє десятиліття у творчості Лесі Українки переважає драматургія. За порівняно короткий час було написано понад двадцять драматичних творів, які відкрили нову сторінку в історії театральної культури. Протягом квітня 1910 року в Єгипті, де поетеса перебувала на лікуванні, була написана драматична поема "Бояриня". Надрукований цей твір був вже після смерті Лесі Українки, в 1914 році. "Бояриня" – єдиний її твір, побудований на проблемах національної історії.

Влітку 1911 р. Леся Українка пише драму-феєрію "Лісова пісня". Вона з'явилася в результаті спогаду про дитинство, проведене на Волині, коли її навіки зачарував образ лісової русалки, мавки. А прототипами реальних образів були волинські селяни.

Фольклор займає особливе місце у творчій біографії Лесі Українки. Вона збирала і записувала обряди, пісні, думи у виконанні кобзарів, щоб врятувати їх від забуття. У спадщині письменниці зберігається рукописний зошит колодяженських пісень (весільних, обжинкових, родинно-побутових, веснянок, колядок), друкована збірка "Дитячі ігри, пісні й казки" (1903), упорядкований збірник "Народні пісні до танцю" (54 тексти).

30 записів веснянок і пісень з голосу Лесі Українки зробив Микола Лисенко, 225 пісень увійшло до збірки "Народні мелодії. З голосу Лесі Українки", яку упорядкував і видав 1917 році її чоловік Климент Квітка.

В останні роки життя Лесі Українки невблаганно прогресувала хвороба, з якою вона вела "тридцятилітню війну". Поетеса вимушена покинути Україну, холодний клімат не дозволяв жити в рідній стороні і вона

оселяється на півдні. Літом жила на Кавказі – в Кутаїсі, Хоні, Телаві, де служив її чоловік Климент Квітка, а на зиму виїжджала в Єгипет.

1 серпня 1913 року в невеличкому грузинському містечку Сурамі, на 42-му році життя, Леся Українка померла. Її тіло перевезли до Києва й поховали на Байковому кладовищі. Похорон поетеси перетворився на велику народну демонстрацію. Вітчизна прощалась зі своєю дочкою, творчість якої входила в безсмертя. Вона мала право сказати: "Обернуся в легенду".

У популяризації творчості великої письменниці важлива роль відводиться соціокультурній роботі, зокрема, таким ефективним формам, як літературні вечори, цикли вечорів поезії, літературні години, тематичні огляди. Цикли вечорів поезії, наприклад, можна провести за темами: "Громадсько-політична лірика Лесі Українки", "Сатирична поезія", "Пейзажна лірика", "Інтимна лірика". Для цього можна вибрати й окремі твори Лесі Українки, такі як "Давня казка", "Лісова пісня". При проведенні масових заходів в бібліотеках треба звернути увагу на широке розкриття таких важливих тем, як "Вплив Михайла Драгоманова на формування суспільно-політичних поглядів Лесі Українки", "Творчі зв'язки Лесі Українки з Михайлом Грушевським, Миколою Лисенком", використовуючи при цьому інтерактивні перегляди, плакати, огляди.

Всю роботу в даному напрямку рекомендуємо проводити спільно з товариством "Просвіта", громадськістю міста чи села, культурно-освітніми закладами.

В ювілейні дні слід також активізувати роботу літературно-мистецьких віталень, літературних клубів, любительських об'єднань.

Важливо, щоб на заходах звучало слово великої поетеси: читались її твори, ставились сцени із її п'єс, виконувались романси, пісні на слова Лесі Українки. А саме: романси П. Гайдамаки на слова Л. Українки "Горить моє серце...", "Нічка тиха і темна була", К. Стеценка "Стояла я і слухала весну", М. Степаненка "До тебе, Україно", "Коли сниться мені" та інші.

Пропонуємо Вам план організації книжкової виставки **"Леся Українка – дочка українського народу"**

Цитата: "Коли б треба було окреслити творчість Лесі Українки одним словом, то найвідповідніше слово було б – боротьба"

М. Рильський.

Перший розділ: Тут зійшла зоря її таланту. (Початок літературної діяльності)
Другий розділ: Співачка досвітніх огнів. (Творчість Л. Українки)

Третій розділ: Літературознавчі твори про творчість поетеси.

Четвертий розділ: Образ Лесі Українки в художній літературі.

На виставці крім літератури бажано розмістити фотоматеріали про життя і діяльність видатної поетеси, прикрасити українськими рушниками.

Ім'я поетеси Лесі Українки овіяне всенародною любов'ю. Це була людина виняткової мужності і принциповості, духовної краси і мистецького обдарування, її талант проявився в багатьох різновидах літературної праці – поезії, драматургії, прозі, літературній критиці і публіцистиці, перекладацькій роботі і фольклористиці. Кращому розкриттю її творчого доробку буде сприяти *поетичний екскурс "Незгасне світло поетичної зорі"*, в програму якого можна включити питання:

1. Вступне слово ведучого про геніальну дочку українського народу.
2. Ліричні твори Лесі Українки.
3. Леся Українка – драматург.
4. Інтимна лірика Лесі Українки.
5. Поема "Лісова пісня" – шедевр поетичної творчості.
6. Конкурс на краще читання поетичних творів Лесі Українки.

До програми *поетичного екскурсу* радимо включити відомі Лесині вірші "На зеленому горбочку", "Вишеньки", "Мамо, іде вже весна", "Стояла я і слухала весну", "Веснянки", "Мріє, не забудь" та інші.

Героїзм, з яким поетеса переборювала свої муки, нетерпимість до угодовства й компромісів робили Лесею Українку наймужнішою серед численних тогочасних поетів.

Хто вам сказав, що я слабка,
що я корюся долі?
Хіба тремтить моя рука
чи пісня й думка кволі?
Ви чули, раз я завела
жалі та голосіння,
то ж була буря весняна,
а не сльота осіння.
А восени... Яка журба,
чи хто цвіте, чи в'яне,
тоді й плакучая верба
злото-багряна стане.
Коли ж суворая зима
покриє барви й квіти

на гробі їх вона сама
розсипле самоцвіти.

(Леся Українка "Хто вам сказав, що я слабка")

На ювілейному вечорі видатної особистості "Леся Українка: високе світло імені та слова" радимо розглянути такі питання:

1. Слово про поетесу (життєвий та творчий шлях).
2. Творчі взаємини Івана Франка та Лесі Українки.
3. Леся Українка в колі українських письменників.
4. Поезії, які стали романсами.
5. Образ поетеси в кіно.

Складовою частиною масового заходу або окремим дійством може бути ерудит-шоу **"Що ми знаємо про Лесю Українку?"** Присутніх слід довільно розділити на дві команди. Запитання задаються командам по черзі. Перемогу отримає та команда, яка дасть більше вірних відповідей. Командам пропонується три варіанти відповідей. З яких треба вибрати одну – вірну.

Примірні питання:

1. Де народилася Леся Українка? (на Полтавщині, **на Волині**, на Київщині);
2. Скільки братів і сестер мала Леся? (**двох братів і трьох сестер**, дві сестри, одного брата і одну сестру);
3. Яку назву мав перший вірш Лесі Українки? ("Сафо", "Конвалія", **"Надія"**);
4. Кому він був присвячений? (дядьку Михайлу, матері, **тітці Олені Косач**);
5. Хто підібрав Лесі псевдонім "Українка"? (**мати**, батько, знайомі);
6. На якому музичному інструменті майстерно грала Леся? (бандурі, скрипці, **фортепіано**);
7. За сприяння якого відомого письменника вийшли друком у Львові перші Лесині збірки поезій "На крилах пісень", "Думи і мрії"? (**Івана Франка**, Панаса Мирного, Михайла Коцюбинського);

Заслужують на увагу користувачів бібліотек поетичні драми Лесі Українки. Одна з них, невеликий за змістом твір **"Бояриня"** розкриває величезне коло національних, суспільних та історичних проблем. Руїна, гетьманування Петра Дорошенка – часи колоніальної політики російського царизму та безперервної боротьби українців проти внутрішніх і зовнішніх

ворогів, а також гетьманських міжусобиць – цей непростий період в історії держави. Поема про тугу за Батьківщиною, про два світи – один такий рідний та знайомий, інший холодний, сірий, чужий. Оксана вирушила за чоловіком на чужину. У неї новий титул боярині в Москві, та вона понад усе намагається зберегти український побут, звичаї та традиції. Як нелегко їй там було. Тим більше, що чоловік, у страху втратити місце служби та в підлабузницькому бажанні прислужитись цареві відтинає усі ті ниточки, які так міцно зв'язували жінку із Батьківщиною. Як можна любити рідну землю, понад життя? Як важливо не втратити почуття національної гідності та самосвідомості? Як підло зраджувати за гроші найдорожче? Драма "Бояриня" написана більша ста років тому. Але історія повертається і сьогодні вона актуальна, як ніколи раніше.

Цей твір написаний геніальною Лесею у далеких краях, а саме у Єгипті, де вона проходила курс лікування від сухот, дуже гостро відчуваючи тугу за Батьківщиною. П'єса лягла на папір всього за три дні. В майбутньому її чекали визнання та аншлаги на театральних сценах, діаспорні перевидання, й, нарешті, повернення до українського читача та глядача, адже за радянських часів твір було суворо заборонено режимом за антиросійське звучання і прийшов до українського читача тільки у 1989 році.

Драма "Бояриня" допомагає нам, громадянам України, свідомо обрати дорогу в майбутнє, стати на правильні позиції, щоб не допустити змертвіння національних коренів.

В ювілейні дні радимо провести обговорення поеми *"Руїна держави і людських душ у драмі Лесі Українки "Бояриня"*. Ключовою ідеєю заходу стануть слова Богдана Лепкого: *"Рідної землі триматись треба, бо як відірвемось від неї, то буде їй зле без нас, і нам недобре без неї."*

Для обговорення слід винести такі питання:

1. Який період історії пов'язує зі своїм твором автор?
2. Чи розкривають слова Богдана Лепкого тему драми Л. Українки "Бояриня"?
3. Які проблеми порушуються Л. Українкою в драмі "Бояриня"?
4. В чому полягає трагізм образу Оксани?
5. В чому, на вашу думку, проявляється відірваність від рідної землі, народу, прислужництво Степана?
6. Чим захопив вас цей твір?
7. Чи актуальний цей твір в наш час?

Навіть у хвилини найтяжчої душевної муки Леся Українка незбагненна у своїй внутрішній силі і величі. У ніч смерті коханої людини розпач поетеси, її нестерпні страждання, напівбожевільний стан несподівано спричиняються до творчого вибуху. Ця дивовижна жінка за один подих пише глибоку драматичну поему "Одержима". Пізніше вона згадуватиме, що якби в ту страшну ніч не вилила свій біль у слові, то, мабуть, могла би збожеволіти.

Леся Українка вийшла заміж у 37 років за Климента Квітку. Він був на дев'ять років молодшим. Всі, хто знав Лесю і Климента, розуміли, що вона прихильна до нього – і не більше. Та він любив Лесю. У них було порозуміння і духовна спорідненість. З Климентом Квіткою Лесі вдалося зробити те, чого не вдалося з Сергієм Мержинським: вона врятувала чоловіка від туберкульозу. Наполягла на лікуванні в Криму, у теплому кліматі – і відвоювала Климента у смерті. Хвороба відступила від нього. Климента спіткала Лесина участь. Колись у неї на руках помер коханий Сергій Мержинський. Влітку 1913-го Климент поховав своє велике кохання – Лесю Українку.

Більш детально про особисте життя Лесі Українки ви можете дізнатися з біобібліографічної розвідки "Кохання і страждання Лесі Українки" (Полтава, обласна бібліотека для юнацтва імені Олеса Гончара, 2021. – 20 с.: іл. – Серія "Кохання видатних людей"; вип. 2)

Цей матеріал, а також художні та документальні фільми про життєвий та творчий шлях поетеси рекомендуємо використати при підготовці та проведенні соціокультурних заходів.

При проведенні масових заходів радимо використати фрагменти із фільмів "Іду до тебе", що був знятий в радянські часи і присвячений чотирьом рокам життя Лесі Українки, з 1897 по 1901, "Великі українці. Леся Українка" знятий в 2007 році.

Полтавщина для Лесі Українки – благословенний край і через кровний зв'язок з матір'ю О. Пчілкою, і через духовний зв'язок з "батьком української поезії" І. П. Котляревським, на уклін до якого прибула поетеса наприкінці літа 1903 року, коли відкривали йому пам'ятник. У Полтаві Леся Українка стала окрасою в гроні славних діячів літератури: Панаса Мирного, М. Коцюбинського, В. Самійленка, М. Старицького, В. Стефаніка та ін. Зберігся будинок адвоката М. Дмитрієва, де вона зупинялася з матір'ю. Є й інші будинки, позначені її ім'ям.

У дитинстві Леся надзвичайно раділа, отримавши листа від бабусі Єлизавети Іванівни, яка часто запрошувала внуків до себе на літо. Особливо бабуся любила свою внучку і хрещеницю Лесю.

Уперше на Полтавщину, в Гадяч, батьки привезли Ларису в трирічному віці, влітку 1874 року. Пізніше вона бувала тут у зв'язку з хворобою переважно в теплі літні місяці. В 1883 році з червня до 7 серпня гостювала разом з матір'ю в бабусі. Два тижні провела в Гадячі в 1887 році – з 21 серпня до початку вересня; в 1893-у – з 8 червня до 15 серпня.

В цей час познайомилася з учителькою А. Макаровою, з якою потім дружила. В середині червня 1898 року приїхала сюди з Криму й прожила до останньої декади серпня. З Гадяча поетеса виїздила в села Будища, Броварки, Ковалевщину, на Цяччин хутір. У 1899 – 1906 роках, приїжджаючи в Гадяч, письменниця мешкала переважно на хуторі Зелений Гай, що за 2 кілометри від міста (тепер околиця Гадяча).

З Києва Леся приїздила сюди через Бахмач, Ромни до Лохвиці, а далі в кареті "полтавським широким шляхом" до Гадяча. Відпочиваючи й лікуючись на берегах Псла, поетеса займалася також творчістю. Проживала Леся на дачі в урочищі Зелений Гай, яка була збудована О. Пчілкою спеціально для Лесі Українки. Тут влітку 1899 року гостювала Ольга Кобилянська, в різні роки бували її друзі К. Квітка, Ф. Красицький, Г. Хоткевич та ін.

У липні 1898 р. сюди, до Гадяча, приїздив Сергій Мержинський. Збереглася ідилічна фотографія, на якій у родинному колі Лариса Петрівна у вінку сидить поруч із Сергієм Костянтиновичем.

Тут поетеса написала такі твори: "Сфінкс", "Ра-Менеїс" (1900), "Ніобея", "Осінні співи" (1902), "Напис в руїні" (1904), "Три хвилини" (1905), "Тиху задуму вечірнюю", "Пророк" (1906), "Роберт Брюс, король шотландський" (1893), "Порвалася нескінчена розмова..." (1898), перекладала російською мовою власну п'єсу "Блакитна троянда" (1898) й оповідання О. Кобилянської "Голосні струни" (1899) та ін. З Гадяча писала листи М. Драгоманову, М. Павлику, В. Гнатюку. Влітку 1904 року в Зеленому Гаю художник Фотій Красицький намалював портрет Лесі Українки.

Поетеса слідувала за громадсько-культурними подіями на Полтавщині, цікавилася людьми, яких тут знала, дбала про поповнення громадської бібліотеки. Їй дуже подобалися гадяцькі краєвиди, і вона вважала, що там така Україна, що "українішої" й нема ніде. Писала матері з Одеси: "Дуже вже мені хочеться додому, до тебе, на тихі води, на ясні зорі: все здається, що там скоріше минеться моя втома..." Вона друкувалася в часописі "Рідний край", цікавилась прогресивною газетою "Полтавщина". 1908 року з ініціативи

Л. Українки була послана на Полтавщину фольклорно-етнографічна експедиція для збирання і запису на фонограф народних дум.

Актуальними в ювілейний рік будуть заходи на теми: "Леся Українка і Полтавщина", "Твори, написані в Зеленому Гаю", "Полтавськими стежками Лесі Українки", "Леся Українка на відкритті пам'ятника І. П. Котляревському".

Непересічне значення для користувачів має знайомство з автобіографічним нарисом Олени Пчілки, видатної української письменниці, громадської діячки, матері Лесі Українки **"Золоті дні золотого дитячого віку."** Цей твір був написаний на замовлення видавництва "Рух" в 1928 році. В 2011 році у видавництві "Веселка" відбулося перевидання цієї книги.

Під талановитим пером авторки замість сухуватого життєпису з'явилася цікава, барвиста, жвава розповідь про дитинство, яка, окрім високих мистецьких ознак, має ще й непересічне пізнавальне значення, бо відтворює картини життя в околицях Гадяча середини ХІХ ст., домашню атмосферу в родині Драгоманових, де виростала велика дружна українська сім'я Лесі Українки по лінії матері. Це надзвичайно цікавий документ епохи і переконливий приклад сучасним батькам, як треба виховувати дітей, як прищеплювати їм любов до рідної землі, рідного народу, рідного слова.

Як складовою соціокультурних заходів, присвячених темі "Леся Українка і Полтавщина" може бути *інтерактивний плакат*, створений з метою популяризації цієї книги (Пчілка О. Золоті дні золотого дитячого віку...: автобіограф. нарис / О. Пчілка. – К.: Веселка, 2011. – 79 с.)

Інтерактивний (мультимедійний) плакат – це спосіб візуалізації інформації на основі одного зображення, до якого «мітками» (інтерактивними точками) прикріплюються посилання на вебресурси, інтернет-документи, мультимедійні об'єкти: відео, аудіо, презентації, слайд-шоу, ігри, опитування тощо. Це сторінка доступу, з якої ви можете перенаправити користувачів на десятки інших сторінок, зібравши всі матеріали з конкретного питання чи теми в одному місці. Головна перевага цього виду контенту полягає у тому, що читач може знайомитися з інформацією у будь-якому зручному порядку.

Створюються інтерактивні плакати за допомогою онлайн-сервісів Glogster, ThingLink або Genial.ly.

Цей плакат може включати зображення книги, бібліографічний опис, анотацію, звернення до користувачів, описи книг, поетичних творів, посилання на інтернет-ресурси, присвячені даній темі.

Для прикладу пропонується звернення до користувачів: *"До Вашої уваги книга відомої письменниці, громадської діячки, нашої землячки Олени Пчілки, яка познайомить з історією роду Драгоманових, природним українським середовищем, методами виховання дітей в сім'ї поетеси Лесі Українки.*

І над усім цим – пекуча журба письменниці-українки, яка на схилі літ мусила спостерігати затоптані паростки національної самосвідомості, ностальгічно згадуючи "Козацько-громадський лад", що колись процвітав у Гадячі."

В разі відсутності можливості створення такого плакату по творів Олени Пчілки в бібліотечному закладі, радимо організувати виставку однієї книги.

При підготовці та проведенні заходів на тему **"Леся Українка і Полтавщина"** радимо скористатися літературою, поданою в кінці цих методичних рекомендацій, а також інтерактивним плакатом **"Я в серці маю те, що не вмирає"**, інтерактивною віртуальною виставкою **«Співоча душа України»**, розміщеними у вкладці **«Інтерактивні матеріали»** http://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=category&id=259&Itemid=44&lang=uk

та у вкладці **«Віртуальні виставки»** на сайті Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Олесь Гончара:

http://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=8&lang=uk

Особливо Леся любила народні пісні. Її мати, письменниця Олена Пілка, згадує, що їхня хата була повна пісень. Малою дівчинкою Леся Українка зачаровано слухала веснянки, шедрівки, весільні та обжинкові пісні рідного волинського краю, любила співати. Одна з сучасниць Лесі Українки писала: "Леся тимчасом сиділа і плела віночки з квіток та жита і співала вже трошки зі мною та мамою своєю українських пісень. І пісні ці я теж ще пам'ятаю, пісні інші, як ті, що співали на Полтавщині: "Виступцем тихо йду", "Посію я рожу, поставлю сторожу", "Бувайте здорові, шляхи та дороги...". От так-то сидить маленька Леся, держить віночок з волошок і співає з нами тихеньким голосом".

Пісня – незрадливий друг на життєвих дорогах, невичерпне і завжди нове джерело натхнення. Протягом усього життя зберігала Леся Українка в пам'яті безліч пісень. Письменниця захоплювалася гармонією української пісні, віртуозністю гри українських кобзарів, могуттям органної музики,

усною народною піснею, зокрема колядками. Вплив музики на творчість Лесі Українки величезний. Уже назви віршів красномовно свідчать про музично-поетичну природу поезії: "Мелодії", "Ритми", "Сім струн", Романс".

Для розкриття теми "**Леся Українка і музика**" радимо для учнів музичних шкіл та старшокласників в ювілейний рік провести *літературно-музичний вечір "Сім струн серця Лесі Українки"*.

До вечора слід організувати книжково-ілюстративну виставку по темі заходу, підготувати для показу уривки з фільмів "Стежками Лесі Українки", "Великі Українці – Леся Українка", "Наша Леся", "Не така як всі".

В заході беруть участь двоє ведучих та читець. На фоні музики з опери В. Кирейка "Лісова пісня" звучить поезія "Якби мені достати струн живих".

Якби мені достати струн живих,
Якби той хист мені, щоб грать на них,
Потужну пісню я б на струнах грала,
Нехай би скарби всі вона зібрала,
Ті скарби, що лежать в душі на дні,
Ті скарби, що для мене таємні,
Та мріється, що так вони коштовні,
Як ті слова, що вголос невимовні".

Перший ведучий: Музика посідала особливе місце в житті Лесі Українки. Її зв'язки з музичним мистецтвом були постійними й різноманітними.

Душею генія Леся Українка відчувала магічний вплив музики. Вона давала поетесі творче літературне натхнення, під її впливом яскрава фантазія вимальовувала дивовижні сюжети та образи. Пісня, музика, мелодія – ці образи в поезіях Лесі Українки часто набували символічного значення. Музика давала поетесі творче літературне натхнення, під її впливом яскрава фантазія вимальовувала дивовижні сюжети та образи: дочка Прометея вірила, що після її смерті "на світі запалає покинутий вогонь" її пісень.

Читець: На шлях я вийшла ранньою весною
І тихий спів несмілий заспівала....
А хто стрічався на шляху зі мною,
Того я щирим серденьком вітала.
Самій не довго збитися з путі,
Та трудно з нею збитись у гурті.

Другий ведучий: У дев'ятирічному віці під керівництвом тітки Олександри Косач-Шимановської Леся почала вчитися грати на фортепіано. Змалку виявила до цього мистецтва велику здатність і дуже кохалася в музиці, глибоко розуміла її, і, маючи добрий слух, довго не переставала

грати, хоч ліва рука була деформована і трохи менша за праву – через те піаністка не могла досягнути блискучої техніки. Але як тільки рука дозволяла – відразу сідала за інструмент, торкала хворими пальцями слухняні клавіші . І з під них зринали чудодійні звуки. Були вимушені тривалі й нетривалі перерви. У 19 літ, після двомісячного безперервного лежання з витягуванням хворої ноги (на 11 – й день після зняття пов'язки), стала грати на фортепіано, перемагаючи біль при сидінні. "Одна тільки й потіха серед копи лих, – пише поетеса до брата Михайла в листі від 30 травня 1890 року, – що я на фортепіано немов трохи лучче стала грати (се все, бачиш, мені так здається)".

Перший ведучий: Грала Леся, коли не дуже хто прислухався, і власні імпровізації, які ніколи не повторювалися – кожен раз було щось інше, щось нове, щось інтимне. Це була наче і не музика в узвичаєному, концертному розумінні, а музична розмова з другом – фортепіано на різні – прерізні теми. На думку Ольги, коли б її сестра набула необхідних теоретичних знань і не була б змушена через хворобу покинути музику, вона стала б не тільки першокласною піаністкою, а й композитором, бо в музиці вона виливала свою душу, – і тому гра її була такою ж багатогранною, як і душа. "Як Леся грала, – згадує Ольга, – то ми всі сиділи тихесенько і слухали – не можна наслухатися її музики". Заслуговує на увагу і самооцінка самої піаністки: "Мені часом здається, що з мене вийшов би значно кращий музикант, ніж поет, та тільки біда, що натура утяла мені кепський жарт".

Герої її творів кохаються в музиці: пробуджена грою на сопілці, розкриває перед нами красу своєї душі лісова русалка Мавка; акомпануючи собі на мандоліні, "примовляє пісні чудові" поет із "Давньої казки"; співає колискову ненька своєму немовляті...

Другий ведучий: Найчастіше виконувала вона твори Бетховена, Шумана, Шуберта, Моцарта, Баха. А з українських композиторів виконувала – інструментальні етюди і народні пісні Лисенка. Це була наче музична розмова з другом – фортепіано на різні-прерізні теми. **Під звуки "Пісні мандрівника" Р. Шумана звучать Лесині слова.**

Читець: Мій давній друже! Мушу я з тобою
Розстатися надовго... Жаль мені!
З тобою звикла я ділитися журбою,
Вповідувать думки веселі і сумні.
Коли я смуток свій на струни клала,
З'являлась ціла зграя красних мрій,
Веселкою моя надія грала,
Далеко линув думок легкий рій.

Перший ведучий: А ще Леся Українка продовжила розпочату Миколою Лисенком велику справу збереження для нащадків українських народних дум. На запрошення до співпраці відгукнувся ще молодий тоді, але вже відомий вчений – фольклорист Філарет Колесса. Письменниці судилося побачити результат своєї чудової ініціативи: у 1910 році вийшов з друку перший том підготовленого Ф. Колесою видання "Мелодії українських дум". Одержавши цінну книгу, Леся Українка з радістю писала вченому: "Тепер уже справді можна сказати: *"Наша пісня, наша дума не вмере, не загине!"*"

Другий ведучий: Другий том "Мелодій..." вийшов уже після смерті поетеси, у вересні 1913 року. Не обмежуючись фортепіано, в 1906 році Леся Українка починає вчитися грати на бандурі. На жаль, навчання це через хворобу було припинене. З багатьох інструментів, які імпонували Лесі Українці, вона після фортепіано виділяла орган, могуття звуків якого було згідні її буремній душі. Вона подовгу любила слухати орган в католицьких храмах.

Перший ведучий: Рано в життя Лесі Українки увійшла пісня – її незрадливий друг на життєвих дорогах, невичерпне і завжди нове джерело натхнення. Чутлива і вразлива вдачею, Леся з дитинства вміла мужньо переносити власні фізичні страждання – страшна недуга мучила її все життя.

Не любила, коли говорили про її хворобу, а коли все ж запитували: "Чи болить нога?" – відповідала: "А я не слухаю. Хіба її переслухаєш?" Леся старалася забувати про хворобу, "не слухати" її, зате вона прислухалась до голосу свого палкого серця. А воно, переповнене любов'ю до ніжно-тужливої природи, зачароване піснями, легендами, все настирливіше підказувало: необхідно розповісти якнайширшому колу людей про українську пісню, зберегти їх для нащадків.

Другий ведучий: Протягом усього життя зберігала поетеса в пам'яті безліч пісень. Яскравим свідченням цього є збірка "Народні мелодії. З голосу Лесі Українки записав і упорядкував Климент Квітка". Зі сторінок збірки постають картини Лесиною дитинства та юності. Зібрано фольклорні записи Лесі Українки – "Купала на Волині", "З репертуару кобзаря Гната Гончаренка", "Народні пісні до танцю", "Дитячі ігри, пісні й казки" та інші, а також записи пісень з голосу Лесі Українки, себто записи, зроблені Миколою Лисенком, і записи, зроблені Климентом Квіткою.

(Звучить запис української народної пісні "Коло млина, коло броду", яка увійшла у збірку "Народні пісні, в записах Лесі Українки та з її співу").

Перший ведучий: Українські і зарубіжні композитори найбільше написали (понад сотню) творів на слова Лесі Українки для голосу з фортепіанним супроводом. Серед музичних творів, написаних на вірші і сюжети Лесі Українки, і романси, хори і солоспіви, і великожанрові – симфонії, опери й балети. Видатні співаки ще за життя Лесі Українки виконували музичні твори на її слова. Це Соломія та Ганна Крушельницькі, Денис Січинський та Іван Григорович, Григорій та Іван Алчевські, Іван Гичка-Андрієвський.

(На фоні романсу "Колискова" (слова Л. Українки, музика Я. Степового) ведучий читає вірш "Колискова")

Місяць ясененький
Промінь тихесенький
Кинув до нас.
Спи ж ти, малесенький,
Пізній бо
Спи ж ти, малесенький,
Поки є час!

Другий ведучий: Могутньою, стоголосою піснею лунає поетичне слово Лесі Українки по всьому світі – воно втілюється у звуки музичних творів, натхненних її співучою музикою, її безсмертним генієм.

Перший ведучий: Так і сталося. Поетичне слово безсмертної Лесі лунає по світу стоголосою піснею, бо саме музика була невід'ємною частиною її духовного життя.

Читець : Інші будуть співці по мені,
Інші будуть лунати пісні,
Вільні, гучні, одважні та горді,
Поєднуються в яснім акорді
І полинуть у ті небеса,
Де сіяє одвічна краса,
Там на їх обізветься луною
Пісня та, що не згине зо мною.

Звучить музика Шумана.

Для популяризації книги в наш час карантинних обмежень широкого використання набули онлайн-заходи, що проводяться за допомогою платформ для відеоконференцій. Полтавська обласна бібліотека для юнацтва проводить такі заходи до ювілею Лесі Українки. Один з них – літературна онлайн-подорож "**Відома і невідома Леся Українка**", під час проведення якої за допомогою платформи ZOOM, старшокласники дізналися чимало цікавих фактів про поетесу. Чималий інтерес викликали процитовані поезії і книжки, представлені під час зустрічі. Ця інформація про велику Українку

стане в нагоді під час складання подальших шкільних іспитів і у вивченні літератури.

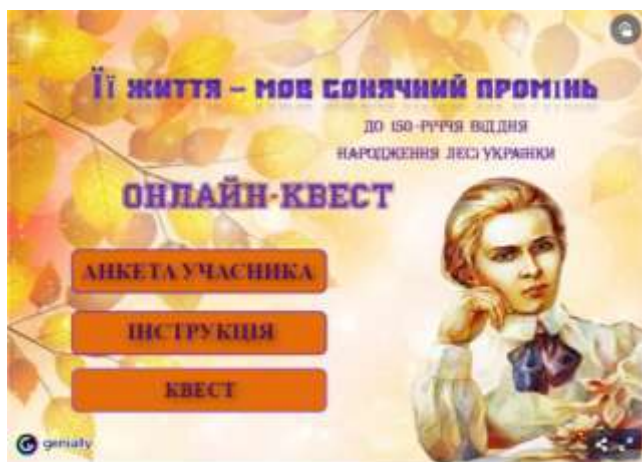
На платформі Teams пройшла онлайн-зустріч із п'ятикласниками однієї із полтавських шкіл. Літературний вечір-портрет в рамках проекту "Книга@Школа" був присвячений прийдешньому 150-річчю з дня народження Лесі Українки. Діти прослухали цікаві факти з біографії великої поетеси, передивилися уривки з документального фільму "Наша Леся", а також трейлер до 3D-мультфільму "Мавка. Лісова".

Широкою популярністю серед старшокласників користуються літературні квести.

Квест – різновид активних інтелектуально-логічних ігор, синонім активного відпочинку. Мета гри – "розшифрувати" певні місця на обумовленій території (бібліотека, школа, музей, вулиця, місто, подвір'я); виконати на цьому місці певні дії та одержати підказку (інструкцію, код) до виконання наступного завдання. У такому "зашифрованому" місці гравці знаходять іншу записку-підказку, після чого розшуки продовжуються. Таким чином, квест – це відгадування непростих і несподіваних загадок (завдань). У квесторів, учасників квесту, гра розвиває активність, амбіційність, комунікабельність, креативність. Гра триває поки всі завдання будуть виконані. Основна мета квесту – швидке і якісне виконання певних завдань з метою досягнення кінцевої цілі, у результаті чого команда отримує приз.

Участь у квестах можуть брати як індивідуальні особи, так і команди. Кількість етапів квесту має бути від 5 до 10; кількість осіб у команді від 4 до 6; тривалість не більше 1,5–2 години. На сьогодні існує безліч форматів квестів, які є цікавими для молоді та популяризують книгу і читання, підвищують статус бібліотеки, як соціального інституту.

Під час карантину набуло популярності створення онлайн-квестів. Наша бібліотека організовує онлайн-квести різної складності, але всі вони

познавальні та цікаві і допомагають розвивати у молоді логічне мислення, стимулюють пам'ять, поліпшують здатність концентрувати увагу, сприяють зав'язуванню товариських відносин, значно підвищують освітній рівень. В обласній бібліотеці для юнацтва імені Олесея Гончара до ювілею поетеси були проведені два онлайн-

квести: "Мі життя – мов сонячний промінь", "До ювілею Лесі Українки".

Перший з них – "Її життя – мов сонячний промінь" тривав з 13 по 25 лютого 2021 року.

Завдання учасників – розгадати загадки квесту і зібрати 4 кодових слова, які будуть записуватись в анкеті. Сама гра складається з 4 завдань (можна більше) на знання творчості та життєвого шляху видатної української письменниці і поетеси Лесі Українки.

По закінченню онлайн-квесту всі гравці, які заповнили анкету, отримують іменні дипломи. Анкета повинна включати прізвище та ім'я гравця, адресу його електронної пошти, область, країну проживання, кодові слова, отримані в результаті проходження онлайн-квесту, згоду на обробку та отримання особистих даних.

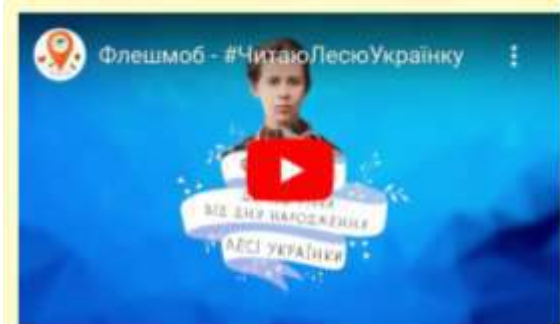
Другий онлайн-квест "До ювілею Лесі Українки" був створений сумісно зі студентами, що проходили практику на базі

нашої бібліотеки і має іншу форму: не має кінцевого терміну проведення, виготовлений у вигляді медіапрезентації, для переходу на кожен наступну сторінку потрібно знайти кодові слова-паролі, які можна знайти у відомостях про Лесю Українку та її родичів, пригадавши слово із вірша поетеси, у вікторині, тощо. Зібравши всі паролі, учасник квесту, за допомогою отриманих знань, розгадає фінальний кросворд і стає переможцем!

Онлайн-квести були створені за допомогою трьох онлайн-ресурсів: Genial.ly, Google Forms, Learning Apps. org. Знайти їх можна на сайті бібліотеки за посиланням:

http://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=336%3A2020-11-04-11-08-16&catid=259%3Aii-&Itemid=44&lang=uk

Також, можна використовувати сторінку бібліотеки в соціальних мережах для флешмобів, челленджів до ювілею видатної письменниці, шляхом публікування відеороликів з читанням її поезій.

2004 року встановлена "Премія Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки за літературно-мистецькі твори для дітей та юнацтва", яка "присуджується щороку за

твори, які сприяють вихованню підростаючого покоління у дусі національної гідності, духовної єдності українського суспільства та здобули широке громадське визнання". В номінації "Літературні твори для дітей та юнацтва" за останні три роки стали Марія Мороз за книги "Іван Сірко", "Я закохалася", Іван Андрусак – за книги "Зайчикова книжечка", "Третій сніг", Дара Корній – за книжки "Чарівні істоти українського міфу. Духи природи", "Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи", "Чарівні істоти українського міфу. Духи-шкідники".

Для оперативної інформації користувачів та популяризації цих творів радимо в бібліотеках організувати постійно діючу книжкову виставку "*Лауреати Державної премії імені Лесі Українки року*", на якій представити самі книги, які стали лауреатами, літературознавчі видання, світлини.

Леся Українка – це наша гордість, наша сила, наша краса, читаймо її твори, торкаймося душами до величі її поетичного слова.

Список рекомендованої літератури

Книги Лесі Українки

Українка Л. Усі твори в одному томі / Л. Українка. – Київ : Перун, 2008. – 1376 с. – (Поетична полицка "Перуна").

Українка Л. Вибране : для середнього та старшого шкільного віку / Л. Українка. – Київ : Школа, 2003. – 368 с. – (Шкільна хрестоматія).

Українка Л. Вірші ; Драматичні поеми / Л. Українка. – Харків : Фоліо, 2008. – 352 с. – (Українська класика).

Українка Л. На крилах пісень : поезії / Л. Українка. – Київ : Веселка, 1994. – 128 с. – (Перша книжка генія).

Українка Л. Сюжети з життя в ілюстраціях і документах : фотокнига / уклад. Н. Чіп. – Київ : Спалах, 2001. – 168 с.

Українка Л. Твори / Л. Українка. – Київ : Дніпро, 2000. – 630 с.

Леся Українка і Полтавщина

Вітрич М. "Хотіла б я піснею стати..." : до 145-річчя від дна народження Лесі Українки / М. Вітрич // Зоря Полтавщини. – 2016. – 23 лют. – С. 5.

Драгомани. "Грецький заволока" на службі у гетьмана. Гадяч. Два брати: поет і декабрист // Костенко А. Леся Українка. – Київ., 2006. – С. 8-14.

Кисіль Г. "Від чого тепер так, а не інакше, все на світі робиться" / Г. Кисіль // Зоря Полтавщини. – 2016. – 6 верес. – С. 3.

"Кожне слово її - то перлина, в кожному вірші її - душа" : [Л. Українка і Полтавщина] // Волосков В. Подорож Полтавщиною з монетою в руці. – Полтава, 2008. – С. 55-61.

Котляревський скликає конгрес : [Леся Українка у Полтаві на відкритті пам'ятника І. П. Котляревському] // Костенко А. Леся Українка. – Київ, 2006. – С. 272-276.

Леся Українка і Зелений Гай // Край. – 2013. – № 113 (верес.). – С. 6.

Літо на Пслі. Лібералізм і Україна // Костенко А. Леся Українка. – Київ, 2006. – С. 286-288.

Марченко Л. Леся Українка на Полтавщині / Л. Марченко // Халимон В. Полтавщина очима краєзнавця. – Полтава, 2009. – С. 28-29.

Марченко Л. Наша зоря. Леся Українка на Полтавщині / Л. Марченко // Літературна Україна. – 2006. – 2 берез. – С. 1.

Наша Леся... // Юшко В.М. Література рідного краю. – Кременчук, 1998. – С. 38-40.

Олександренко В. Полтавські добродієві свято шанують пам'ять Лесі Українки / В. Олександренко // Голос України. – 2020. – 22 серп. – С. 22.

Романенко Ю. Близько тисячі молодих і талановитих декламували твори великої української письменниці Лесі Українки / Ю. Романенко // Полтавський вісник. – 2019. – 7 берез. – С. 7.

Ротач П. П. Священні місця Полтавщини : Дві літературні поїздки : Гоголівський край. Гадяч, Зелений Гай Лесі Українки / П. П. Ротач. – Полтава : Верстка, 2003. – 68 с.

Стороха Є. Місто, де ходила, творила, мріяла і любила Леся Українка : [м. Гадяч] / Є. Стороха // Полтавський вісник. – 2011. – 4 берез. – С. 19.

Сакун В. У XIX столітті Псел був у моді, як курорти Баден-Баден на Остенде / В. Сакун // Вечірня Полтава. – 2015. – 29 квіт. – С. 11.

Стороха Є. Незабутня Леся : до 140-річчя від дня народження Л. Українки / Є. Стороха // Край. – 2011. – № 83 (берез.). – С. 13-14.

Українка Леся // Шанько Г. Літературна Гадяччина. – Гадяч, 1996. – С. 41-45.

Черпакова Л. "Її талант поєднав гаряче серце громадянина і світлий розум філософа" / Л. Черпакова // Полтавський вісник. – 2013. – 1 берез. – С. 6.

Шемчук В. "...Наша надія, це – молодь України": Олена Пчілка / В. Шемчук // Слово Просвіти. – 2020. – 9-15 лип. – С. 8.

Шемчук В. Ім'я Лесі Українки єднає народи і держави / В. Шемчук // Вечірня Полтава. – 2013. – 27 лют. – С. 3.

Інтернет-ресурси

Вірші Лесі Українки [Електронний ресурс] // OnlyArt : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2011-2020. – Режим доступу: <https://onlyart.org.ua/ukrainian-poets/lesya-ukrayinka/> (дата звернення: 04.02.2021). – Назва з екрану.

Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки [Електронний ресурс] // Леся Українка. Енциклопедія життя і творчості : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2006-2021. – Режим доступу: <https://www.l-ukrainka.name> (дата звернення: 04.02.2021). – Назва з екрану.

Життя і творчість Лесі Українки [Електронний ресурс] // Українська мова та література підготовка до ЗНО і не тільки : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://zno.if.ua/?p=2910> (дата звернення: 04.02.2021). – Назва з екрану.

Леся Українка [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2021. – Режим доступу: <https://bit.ly/3tq96Jn> (дата звернення: 04.02.2021). – Назва з екрану.

Леся Українка [Електронний ресурс] // ВУЕ : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2015-2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/3awxYX5> дата звернення: 04.02.2021). – Назва з екрану.

Леся Українка. Біографія [Електронний ресурс] // Українська література. Електронна бібліотека – все для вчителя [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://bit.ly/37At5fh> (дата звернення: 04.02.2021). – Назва з екрану.

Музей Лесі Українки [Електронний ресурс] // Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського: [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2012. – Режим доступу: https://mvdruk.kiev.ua/?page_id=31 (дата звернення: 04.02.2021). – Назва з екрану.

Українка Леся (1871-1913) [Електронний ресурс] // УКРЛІТ.ORG: [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2005-2019. – Режим доступу: http://ukrlit.org/ukrainka_lesia (дата звернення: 04.02.2021). – Назва з екрану.

Леся Українка: світло імені та слави

до 150-річчя від дня народження української письменниці, перекладачки,
культурної діячки

Методичні рекомендації

Укладач: Варвара Василівна Потуремець

Редактор	Г. С. Волкова
Комп'ютерний набір	В. В. Потуремець
Комп'ютерна верстка	О. М. Якубовський
Відповідальна за випуск	С. В. Сичова

Підписано до друку 10.02.2021. 24 стор. Тираж 3 прим.

Обласна бібліотека для юнацтва імені Олесь Гончара

36039, м. Полтава, вул. Гончара, 25а

<http://libgonchar.org>

E-mail: pobugonchara@ukr.net